

1. јун

Према роману Кристиана Новака

Чрна мати земла

Загребачко казалиште младих (Хрватска)

After the novel by Kristian Novak

Black Mother Earth

The Zagreb Youth Theatre (Croatia)

Режија: ДОРА РУЖДЈАК ПОДОЛСКИ
Аутор драматизације и драматург:
ТОМИСЛАВ ЗАЈЕЦ
Сценографија: СТЕФАНО КАТУНАР
Костимографија: ДОРИС КРИСТИЋ
Сценски покрет: ПЕТРА ХРАШЋАНЕЦ
Композитор: СТАНКО КОВАЧИЋ
Дизајн светла: АЛЕКСАНДАР ЧАВЛЕК
Језичка саветница: ИНЕС ЦАРОВИЋ
Корепетитор: МИЛОРАД СТРАНИЋ
Дизајн маски: СЛАВКО ВИДОВИЋ
Аутор цртежа: ТИТ МЕДВЕШЕК

Улоге

Матија: АДРИАН ПЕЗДИРЦ
Фрањо: ДАДО ЋОСИЋ
Мајка: ДОРИС ШАРИЋ КУКУЉИЦА
Бака: УРША РАУКАР
Др Михољек Лазанин; Хешто: ПЈЕР МЕНИЧАНИН
Др Перковић; Пујто: МИЛИЦА МАНОЈЛОВИЋ
Ива: НАТАША ДОРЧИЋ
Дина: МИА БИОНДИЋ
Тета; Лидија; Терезика Кунчећ: ДОРА ПОЛИЋ ВИТЕЗ
Дејанова мајка; Учитељица: СУЗАНА НИКОЛИЋ
Сузана; Милица: БАРБАРА ПРПИЋ
Силвија; Фрањина мајка: НАДЕЖДА ПЕРИШИЋ РАДОВИЋ
Звонко Демократија; Свећеник: ДАМИР ШАБАН
Младен Хорват: ДАНИЈЕЛ ЉУБОЈА
Фрањин отац; Дејанов отац; Шогор; Станкец;
Имбро Перчић: ЗОРАН ЧУБРИЛО
Дејан; Здравко Теноди: ЈАСМИН ТЕЛАЛОВИЋ
Крунек; Марио Брезовец: МАТЕО ВИДЕК
Глазбеник: СТАНКО КОВАЧИЋ
Мали Матија: НИКОЛА ЉУТИЋ/ЛЕОН БУЈАНОВИЋ

Представа траје 2 сата и 25 минута, без паузе

Фото: Марко Ерцеговић

Director: DORA RUŽDJAK PODOLSKI
Dramatization and dramaturgy:
TOMISLAV ZAJEC
Stage Design: STEFANO KATUNAR
Costumes: DORIS KRISTIĆ
Stage Movement: PETRA HRAŠĆANEC
Composer: STANKO KOVAČIĆ
Lights Design: ALEKSANDAR ČAVLEK
Language advisor: INES CAROVIĆ
Répétiteur: MILORAD STRANIĆ
Mask Design: SLAVKO VIDOVIĆ
Drawings: TIT MEDVEŠEK

Cast

Matija: ADRIAN PEZDIRC
Franjo: DADO ĆOSIĆ
Mother: DORIS ŠARIĆ KUKULJICA
Grandma: URŠA RAUKAR
Dr Miholjek Lazanin; Hešto: PЈER MENIČANIN
Dr Perković; Pujto: MILICA MANOJLOVIĆ
Iva: NATAŠA DORČIĆ
Dina: MIA BIONDIĆ
Aunt; Lidija; Terzika Kunčec: DORA POLIĆ VITEZ
Dejan's mother; Teacher: SUZANA NIKOLIĆ
Suzana; Milica: BARBARA PRPIĆ
Silvija; Franja's mother: NADEŽDA PERIŠIĆ RADOVIĆ
Zvonko Demokracija; Priest: DAMIR ŠABAN
Mladen Horvat: DANIЈEL LJUBOЈA
Franja's father; Dejan's father; Brother-in-law; Stankec;
Imbro Perčić: ZORAN ČUBRILO
Dejan; Zdravko Tenodi: JASMIN TELALOVIĆ
Krunek; Mario Brezovec: MATEO VIDEK
Musician: STANKO KOVAČIĆ
Little Matija: NIKOLA LJUTIĆ/LEON BUЈANOVIĆ

Duration 2 hours and 25 minutes, without intermission

Photo: Marko Ercegović

Писац

Земла и њезина гравитација

Барем десет сам пута од 2013. наовамо одговарао – само кратко, молим Вас – на питање о чему је ријеч у роману *Чрна мајџи земла*. И, признајем, био очајан над сваким својим покушајем. Како сажети ткиво у којој ми ниједна станица није ирелевантна ни споредна, јер ријеч је, ипак, о животу?

Осјећам да сам с том причом сада на прекретници, она улази у простор изведбе, и можда је вријеме за посљедњи покушај. Без околишања, без покушаја манипулације и вабљења.

Међимурје, митологија, кајкавски, деведесете, погребни, све је то ипак само позадина која контрапунктира први план. А у њему ликови и њихове силнице. Сасвим свеједно је вјерујем ли у судбину, кад вјерујем да је једини прави начин да се исприча прича – поставити ликове и њихове изворе тако да они незауостављиво и непогрешиво иду према своме крају, какав год он био. Учинити структуру њихових прича таквом да добију властиту гравитацију, некакав неписан свемоћан закон који дјелује у свијету текста. Ево гравитација које су на снази у *Чрној мајџи земли*.

Самообмана и ескапизам олакшавају бол, али воде у изолацију.

Изолација је плодно тло за демоне, прерушене у пријатеље.

Осјећај кривње за смрт других, макар неоправдан, постаје видљив и привлачи мржњу колектива.

Колектив ће се грубо окренути на некога тко се осјетио кривим, никада на некога тко кривљу негира.

Наратив колектива о самоме себи чини све да би остао афирмативан. Прождире све што му се уклапа, испљуне остало.

Ти су закони дјеловали када сам је писао, ту причу о дјечаку, о губитку, о страшној тајни, о заједници којој су се заљуљали темељи, о пријатељству, љубави и издаји, о томе како је сватко од нас каткад на оној страни која окрене леђа. Исповијед је то и исприка онима за које ми је недостајало снаге упутити им је изравно, признати да сам и сам био на оној другој страни, оној која затвара очи пред неправдом.

Та је прича била двоструки крик. Требало је истодобно одзвањати:

„Слушајте што су ми направили.“

и

„Слушајте што смо му направили.“

Требало је, кажем, јер с временом постаје све мање важно јесам ли успио одговорити на поновљено питање с почетка. *Чрна мајџи земла* добила је на име властиту, извањску гравитацију. Одговор на питање о чему је ријеч у причи више не припада мени, припада сваком од оних који су допустили да их такне, да им се догоди.

Тешко је дочарати какав је капиталан догађај драматизација. Замишљам ово. До травња 2017. текст је говорио: „Слушај ме, причат ћу ти о тами.“ А сада гласова има више. Цијели ансамбл фонова који се пустио прожети причом, учинити је својом. Приближиш ли се довољно, можеш их чути како шапћу:

„Ходи ближе. Бомо ти показали как је чрна.“

Кристиан Новак

Рођен у Баден-Бадену (Немачка), 1979. Хрватски књижевник и језиколовац, професор на Филозофском факултету у Ријеци. Двоструки добитник награде Т-портала за роман године (2014. и 2017), књижевне награде „Ксавер Шандор Балски“ и Награде „Фран Галовић“.

Потиче из међимурске породице која је радила у Немачкој. Правни факултет у Загребу уписује 1997, но напушта га ради студија хумани-

стичког подручја. Идуће године уписује германистику и кроатику на Филозофском факултету у Загребу. Током студија почиње рад на свом првом роману о међимурским студентима у Загребу, који је под насловом *Објешени* објављен 2005. у Чаковцу. Дипломирао је 2005. и почео да ради на Одсеку за германистику. Докторирао је 2011. на Филозофском факултету у Загребу. На Филозофски факултет у Ријеци прелази 2012. Пажњу критике привукао је другим романом *Чрна мајџи земла* (2013), који је преведен на више страних језика. Главна радња прати младог загребачког писца међимурских корена. У оба романа укомпоновао је међимурску кајкавицу. Новаков трећи роман *Циџанин, али најљепши* (2016) освојио је књижевну награду „Ксавер Шандор Балски“ као најбоље прозно остварење. Реч је о роману широког замаха, с окосницом у локалном становништву и Ромима у Међимурју, али и знатно ширим спектром друштвених појава, биографија и културних кругова којима се бави. Има елементе криминалистичког жанра.

Аутор је социолнгвистичке студије *Вишејезичности и колективни идентитет Илираца* (2012). Његова младалачка поезија уврштена је у *Антологију међимурске младе лирике* (2011).

Редитељка

Морам рећи да су роман и драматизација поетски потпуно различити. Драматизација се своди на три дијела. Први и други спојени су заједно. Први је садашњост у којој се Матија Доленчец, главно лице комада и вјеројатно алтер-его писца, суочава са својом прошлосту јер је запео у мрежи лажи и крхотина сјећања које му отежавају било какве блиске контакте и нормално функционирање у интими и повјерењу. Његова дјевојка Дина, оставивши га, натјера га да се заправо суочи са самим собом, односно потакне га на то.

Други дио базира се на опису Матијиног дјетињства, којег се он готово уопће не сјећа. Он реконструира догађаје и полако схваћа у какву је патологију запао као дијете. То је засебна цјелина и намјерно смо ишли на то. Трећи дио говори о демократским промјенама у Хрватској. Други дио се изричито односи на Матијин унутарњи свијет, просторе главе, душе и срца, а трећи дио односи се на друштвену заједницу која је исто тако склона патогеном понашању и гдје је Матија свједок тог другог нивоа на који се патогеност уноси. Захваљујући томе Матија је у могућности разријешити своју кривњу.

Дора Руждјак Подолски

Рођена 1971. у Загребу, где је завршила Школу за ритмику и плес и Класичну гимназију. Студирала је латински и грчки језик на загребачком Филозофском факултету, а 1997. дипломирала позоришну режију и радиофонију на Академији драмске умјетности у Загребу.

До сада је режирала више од седамдесет наслова у Хрватском народном казалишту у Загребу, Сплиту, Осијеку и Ријеци, на Дубровачким љетним играма, у Загребачком казалишту младих, Градском казалишту „Комедија“, „Гавели“, „Трешњи“ и бројним другим позориштима широм Хрватске. Оперу *Никола Шубић Зрињски* у Missisauga опери у Торонту, поставља 2002, мјузикл *Чикаго* у Ст. Петербургу 2007, а као редитељка гостује и у Босни и Херцеговини, Црној Гори и Словенији. Режирала је и бројне манифестације, међу којима и свечаност уласка Републике Хрватске у Европску унију, 1. јула 2013.

Ауторка је збирке песама *Шешич*, за коју је награђена наградом *Горан* за младе песнике. Вишеструко награђивана за режију: *Чикаго* (2004), *Љепошћина* и *звијер* (2008), *Madame Buffault* Б. Папандопула (2015), *Чрна мајџи земла* – на Гавелиним вечерима (2017). Представе *Чикаго*, *Љепошћина* и *звијер*, *Кабаре* и *Чрна мајџи земла* награђене су Наградом хрватског глумишта за најбољу представу у целини. С редитељем Сашом Божићем написала је текст *Rent a friend*, који је награђен ASSITEJ-евом наградом (2012). Предаје глуму на Музичкој академији и Академији драмске умјетности у Загребу. Од 2009. до 2012. била је директорка драмског програма Дубровачких љетних игара, а од августа 2017. је управница ове манифестације.

Критика

Бриљантна представа која ће многе расплакати и замислити

Главно питање које се појавило у казалишним круговима уочи праизведбе представе *Чрна мајки земља* било је како ће Томислав Зајец драматизирати тај Новаков хит роман нимало једноставне структуре и хоће ли редатељица Дора Руждјак Подолски успјети похватати све конце у тој причи о дјечаку, његовој страшној тајни и осјећају кривње те о релативно непознатој регији на сјеверу наше земље, о којој знамо то да је богат крај и да у њој ХДЗ никада није добио изборе. Бојазан је била излишна. Избор и театрализација књижевне грађе зналачки су направљени, с нагласцима на оним ситуацијама које најбоље илустрирају карактере и проблеме. Посебно се може похвалити стапање временских раздобља, дакле прошлости и садашњости, те загребачких и маломјештанских ситуација у цјелину.

Представа почиње у документарном стилу, кад знанственици износе податке истраживања о неразјашњених осам самоубојстава (пет мушкараца, двије жене и деветогодишње дијете) у малом међимурском неименованом мјесту. Тај податак одмах упућује на приказ друштвене патологије и трагедије колективних размјера, а кад се фокус усмјери на свађу главног јунака Матије Доленчеца и његове дјевојке, постајемо свјесни тога да је та патологија кулиса њихове, односно његове особне патологије.

У представи су на једнако дојмљив начин упризорене три разине – интимистичка, друштвена и политичка – које се стално прожимају и на крају стапају у цјелину. Свака од те три разине изнимно је увјерљива и пред гледатеља износи цијело богатство слика, емоција и питања. Прва разина износи интимну причу главног јунака Матије Доленчеца, писца у списатељској и интимној блокади који је дубоко потиснуо своју прошлост и лаже својој дјевојци те се враћа у дјетињство, проведено на том „отоку“ на сјеверу Хрватске, како би пронашао идентитет и могао кренути напријед. Друга разина доноси аутентичан и вјеран приказ руралне атмосфере и живота Међимурја, а у којој се мијешају збиљско и надреално, славенски митови и легенде, свакодневица и демони, измишљени и стварни, што редатељица Дора Руждјак Подолски осликава поетичним и маштовитим сликама, реминисценцијама на прошлост, међимурским мелосом и суигром глумца који на течном међимурском дијалекту оживљују крај поред Муре.

На трећој разини показују се индивидуалне и колективне трауме настале од Титовог раздобља све до времена транзиције у деведесетима у Хрватској те се тиме исписује друштвена патологија тога краја, углавном потиснута и намјерно гурана под тепих. Такођер, суптилно су назначене политичке мијене у тој регији (Тито – комунизам, Туђман – ХДЗ), а тиме и у цијелој земљи. Посебно потресно дјелују сцене у којима се наговјештава будући чин педофилије, као и слика гнусног чина, које отварају питања о ономе што се догађа, а о чему се шути, затим редање података о броју необјашњивих суицида у Међимурју, који по дефиницији указују на друштвену трулеж, а отварају се и питања о алкохолизму, насиљу у обитељи, образовном суставу, утјецају политике на наш свакодневни живот итд.

Нина Ожеговић (*Т-портал*, 3. 4. 2017)

Гробови као поштанске постаје и игралишта

Важно је истакнути да је уз читав тај немали изазов дубоке дјечје самоће и рањености *Чрне мајки земље* пристала комплетна глумачка екипа Загребачког казалишта младих, поклонивши му своје специфично казалишно суауторство, под чиме посебно мислим на радикалну спремност на игру. И баш та спремност на игру као неотуђиво терапеутски, колико и дјечји посао, игру која истовремено круцијално недостаје Новакову протагонисту Матији, претвара искуство гледања представе у умјетничку авантуру.

Игра шаловима, кухињским крпама и другим приручним предметима обиљежава однос између ликова мајсторски одигране Баке у изведби Урше Раукар и њезина унука, главног лика Матије, у изведби погођено повјерљивог и осјетљивог Адриана Пездирца.

Раукар и гестуалном метаморфозом и гласом и унутарњом глумачком намјером, па чак и немирним старачким длановима на кухињском столу, досеже поетичност оних бакица које једном ногом живе у митском времену, а другом су и саме дјеца. Оваква бака-богиња-дјевојчица с једне стране заробљује свог унука у свијет фикције, а с друге га стране отвара умјетничком искуству.

Игра се на сцени поновно јавља на релацији Матије с ликом најбољег пријатеља Франје у маестралној изведби Даде Ћосића. Њих двојица измишљају свој „наопаки“ језик, своје тумачење мрављих и звјезданих звукова, своју зону заједничке вожње позорницом на дрвеном вагончићу, своју малу утјешну густу гријања дланова и њихова смјештања на мјесто гдје боли.

Наташа Говедић (*Нови лист*, 4. 4. 2017)

Writer

Kristian Novak

Born in Baden-Baden (Germany) in 1979, Kristian Novak is a Croatian author, linguist, and Professor at the Faculty of Philosophy in Rijeka. He has won the T-portal's Novel of the Year Award twice (2014 and 2017), the literary award "Ksaver Šandor Gjalski" and "Fran Galović" Award.

Coming from a Međimurje family working in Germany, Kristian Novak started studying law in Zagreb in 1997, but switched to humanities a year later, going on to study German and Croatian languages at the Faculty of Philosophy in Zagreb. During university he started working on his first novel about students from Međimurje in Zagreb entitled *Obješeni (The Hanged)* published in 2005 in Čakovec. Graduating in 2005, he started working in the Department of German Studies, earning his PhD from the Faculty of Philosophy in Zagreb in 2011. In 2012 he went to work at the Faculty of Philosophy in Rijeka.

His second novel *Dark Mother Earth* (2013) met critical acclaim and was translated into several languages. The book follows a young Zagreb writer originating from Međimurje. Both novels are composed using the Kajkavian dialect of Međimurje. Novak's third novel *Ciganin, ali najljepši (Gypsy, Yet So Beautiful)*, 2016) earned him the literary award "Ksaver Šandor Gjalski" as the best work of prose. It is a novel of a wide reach, revolving around the local community and Roma people in Međimurje, but depicting a much wider range of social phenomena, biographies and cultural circles that it speaks about with elements of a crime story.

Director

Dora Ruždjak Podolski

Dora Ruždjak Podolski was born in 1971 in Zagreb, where she graduated from the School of Rhythmic Gymnastics and Dance as well as the Grammar School. She studied Latin and Greek at the Faculty of Philosophy in Zagreb, graduating in Theatrical Direction and Radiophony in 1997 from the Academy of Dramatic Art in Zagreb.

She has directed more than seventy projects in the Croatian National Theatres in Zagreb, Split, Osijek and Rijeka, at the Dubrovnik Summer Festival, the Zagreb Youth Theatre, the City Theatres "Komedija", "Gavella", "Trešnja" and many other theatres around Croatia. She staged the opera *Nikola Šubić Zrinjski* in Mississauga Opera in Toronto in 2002, musical *Chicago* in St. Petersburg in 2007, and has been a guest director in Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Slovenia. She has directed a number of events including the Croatia Joins the EU ceremony on 1st July 2013.

Dora has authored a poetry collection *Šetač (The Walker)*, winning the Goran Young Poets Prize. She has won a number of awards as a director: *Chicago* (2004), *Beauty and the Beast* (2008), *Madame Buffault* by B. Papandopulo (2015), *Black Mother Earth* – at the Gavella Evenings (2017). The productions

Chicago, Beauty and the Beast, Cabaret and *Black Mother Earth* have been awarded the Croatian Theatre Awards in the Best Play Category. With theatre director Saša Božić, she has co-authored the text *Rent a Friend*, which won the ASSITEJ Award in 2012. She teaches Acting at the Zagreb Academy of Music and the Zagreb Academy of Dramatic Art. From 2009 to 2012 Dora served as the Dubrovnik Summer Festival's Drama Programme Director, and since August 2017 she has been heading this event.

Reviews

Graves as mail stations and playgrounds

It is important to point out that this substantial challenge of deep childhood loneliness and hurting of *Black Mother Earth* has received the support of the entire cast of the Zagreb Youth Theatre. They vested it with their distinctive theatrical co-authorship, particularly their radical readiness to play. And it is this readiness to play – as intrinsically therapeutic as well as a children's matter, crucially lacking in the life of Novak's protagonist Matija – that transforms the experience of watching the play into an artistic adventure.

Playing with scarves, kitchen cloths and other objects signifies the relationship between the characters of the masterly delivered character of Grandma played by Urša Raukar and her grandson, the main character of Matija, played by adequately reserved and sensitive Adrian Pezdirc.

With her gestural metamorphosis, her voice and inner acting intention, even with her restless elderly hands on the kitchen table, Raukar achieves the lyricism of those grannies who partly live in some mythical time and are partly children themselves. Such a grandmother-goddess-girl on the one hand captures her grandson in the world of fiction, and on the other hand opens him to artistic experience.

Playing appears on the stage again between Matija and the character of his best friend Franjo, masterfully played by Dado Ćosić. The two of them invent their "inverted" language, their interpretation of ants' and stellar sounds, their zone of riding together on a wooden wagon on the stage, their little comforting gesture of warming hands and placing them on a sore spot.

Nataša Govedić (*Novi list*, 4. 4. 2017)

